

Världsekonomin just nu

En granskning av utvecklingen i olika länder

Av pol. mag. GÖRAN AHRSSJÖ

Det ekonomiska läget här hemma präglas f. n. av en hög produktion, överfull sysselsättning samt, inte minst, av en relativt stabil prisnivå. Också på utrikeshandelns område har utvecklingen varit gynnsam, även om importen stigit mer än exporten. I våra tre nordiska grannländer är konjunkturbilden i stort sett densamma. I *Danmark* var sålunda exempelvis industriproduktionen i juli 4 % och i *Norge* och *Finland* 6 % större än samma tid förra året.

Även ute i Västeuropa visar det aktuella konjunkturläget att det fortfarande råder högkonjunktur. I några länder synes emellertid expansionstakten vara på väg att mattas av. På andra sidan Atlanten tycks detta redan vara ett faktum. På andra håll i världen, i Asien och Oceanien, är däremot konjunkturerne gynnsamma.

EFTA-länderna

I *England* ligger produktionen och sysselsättningen på en hög nivå. I första hand är det därvid stigande investeringar i byggnader och maskiner samt en starkt ökad bilproduktion som varit drivkraften. Högkonjunkturen har också burits upp av en successivt stigande efterfrågan från konsumenternas sida. Tendenser till överkonjunktur har den senaste tiden gjort sig gällande, allteftersom de tillgängliga resurserna tagits i anspråk. Bl. a. har detta kommit till synes i att leveranstiderna i flera branscher stigit.

Att döma av utvecklingen — industriproduktionen i juli var sålunda densamma som i april — har även vissa delar av industrin nått det stadium där den tillgängliga kapaciteten börjat utgöra en svåröverkomlig gräns. Den engelska högkonjunkturen skulle alltså med andra ord ha nått en topp.

Vad som kanske mest oroar de ansvariga myndigheterna synes emellertid vara att exporten visat en svag utveckling de senaste månaderna. Under januari—juli uppgick den sålunda till 2.095 miljoner pund. Och detta innebär en ökning med endast 9 %. Men importen har ökat kraftigt, nämligen med 16 % till 2.658

miljoner. Härigenom har ökningen av valutareserven blivit mindre än under 1959. Orsaken till den ogynnsamma utvecklingen anses inte bara vara den höga importen utan också att företagets exportansträngningar minskat, allteftersom avsättningsmöjligheterna inom landet ökat. För att dämpa avbetalningshandeln, som tidigare i år expanderat snabbt, har kreditpolitiken skärpts.

*

Det redan förut gynnsamma ekonomiska läget i *Schweiz* har de senaste månaderna ytterligare förstärkts. Att döma av den officiella statistiken var exempelvis i augusti endast 309 arbetslösa, medan antalet lediga platser samtidigt uppgick till 6.228.

Vad som främst åstadkommit denna rekordlåga arbetslöshet är en markant export- och investeringskonjunktur. Exporten under juli var sålunda 12 % större än för ett år sedan. Men efterfrågan inom landet har även drivit upp importen, som i juli var 17 % större. Det som stigit mest på importsidan är råvaror, men också maskin- och konsumtionsvaruimporten har ökat kraftigt. En följd av den goda konjunkturen har vidare varit ett kraftigt inflöde av valutor från USA och andra utomeuropeiska länder. För att motverka detta, som

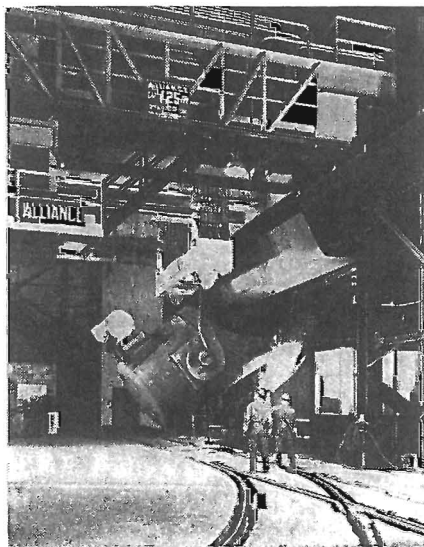
kan verka inflationsdrivande, har myndigheterna vidtagit restriktiva åtgärder. Att några inflationistiska krafter ännu så länge inte gjort sig gällande framgår av den allmänna prisnivån. I juli var sålunda partipriserna 1 % och konsumentpriserna 2 % högre än för ett år sedan.

De mest framträdande dragen i *Österrikes* konjunkturbild är, liksom i de flesta av de västeuropeiska länderna, f. n. en livlig efterfrågan från utlandet på österrikiska varor och en markant inhemsk efterfrågan på investeringsvaror. Industriproduktionen låg också som följd härav under juni 14 % högre än juni 1959. Den kraftigaste stegringstakten visade magnesit- samt järn- och stålindustrin. Också gjuterierna och den kemiska industrin har visat en betydande uppgång liksom maskinindustrin. Textilindustrin, som tidigare visat en viss avmattning, visade även tecken på förnyad expansion.

Att Österrike har en typisk mängdkonjunktur och inte någon priskonjunktur framgår av att partipriserna i augusti var 2 % lägre än för ett år sedan. Konsumentpriserna har däremot stigit praktiskt taget lika mycket. På arbetsmarknaden är arbetslösheten rekordlåg och bristen på arbetskraft anses ha minskat näringslivets möjligheter att helt utnyttja de goda konjunkturerna.

Sexstaterna

I *Västtyskland* är konjunkturutvecklingen f. n. nästan hausseartad. Industriproduktionen låg sålunda vid halvårsskiftet 13 % högre än vid samma tid i fjol. Men medan kapitalvaruindustrin därvid visade en produktionsuppgång med 19 %, stannade den för konsumtionsvaruindustrins del vid 6 %. Efterfrågan bäres m. a. o. främst upp av en hög investeringsverksamhet. Att den dock är gynnsam i fråga om konsumtionskapitalvaror visar bilindustrin. Tillverkningen av bilar uppgick nämligen till 1.319.000 enheter under januari—augusti eller 23 % mer än för ett år sedan. Eftersom orderingen till industrin överlag varit kraftig och inom många branscher större än de samtidiga leveranserna,

Svagaste utvecklingen i USA har stålindustrin visat. Men nyinvesteringarna är ändå stora; här en ny anläggning för 12 milj. dollar hos The Jones and Laughlin Steel Corporation.

kan man vänta sig att expansionen skall fortsätta.

Det är emellertid möjligt, att själva ökningstakten kommer att mattas framöver. Arbetskraftsbristen utgör nämligen en svår flaskhals.

För att hindra att den nuvarande högkonjunkturen därvid slår över i inflationistisk riktning har myndigheterna vidtagit en rad åtgärder. Bl. a. höjdes nyligen diskontot från 4 till 5 %. En uppskrivning av valutatan, som skulle vara ett sätt att även komma till rätta med det ständigt växande exportöverskottet, anses vidare på flera håll inte som helt utesluten. Under första halvåret var exporten 23 miljarder DM, en ökning med 21 %, medan importen stannade vid 21 miljarder, som dock innebär en ökning med 25 %. Valutareserven nådde därmed upp till 29 miljarder DM.

*

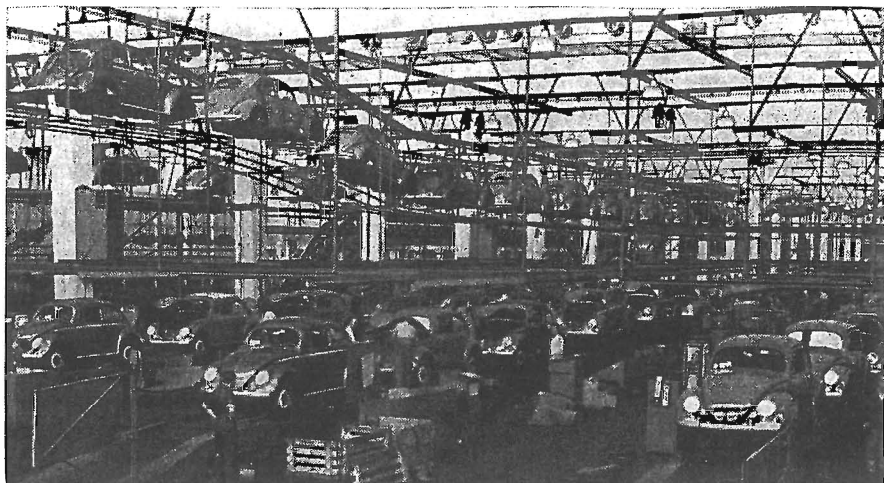
Det ekonomiska läget i *Frankrike* kännetecknas av en hög aktivitet, men expansionstakten har redan i våras mattats. Medan industriproduktionen under första kvartalet steg med 11 %, stannade sålunda ökningen under andra kvartalet vid 7 %. Mycket tyder dock på att aktiviteten åter börjat stiga, åtminstone inom den tunga industrin. Produktionen av stål uppgick nämligen i augusti till 1.209.000 ton, vilket är 19 % mer än augusti förra året. Tackjärnsproduktionen var samtidigt 1.052.000 ton eller 17 % större. Någon arbetslöshet att tala om finns inte heller.

Liksom för så många andra länder har den fortgående integrationen medfört starka investeringsimpulser. Den privata konsumtionen har emellertid likaledes ökat relativt kraftigt, inte minst till följd av att reallönerna höjts. Att de under den närmaste tiden kommer att stiga ytterligare vet man, eftersom levnadskostnaderna stigit så mycket att de utlöst de spärregler som reglerar minimilönerna. Jämfört med motsvarande månad 1959 var såväl detalj- som parti-handelspriserna i augusti 3 % högre.

Utvecklingen på utrikeshandelsområde har även varit gynnsam, eftersom det i första hand är exporten som expanderat. I juni täckte den också till 105 % importen.

*

Att den *italienska* ekonomin är expansiv i sin inriktning framgår kanske tydligast av siffrorna över utrikeshandeln. Exporten uppgick sålunda under januari—juli till 1.323 miljarder lire, vilket innebär en ök-

Tyska bilindustrin slår nya rekord. Här en bild från Volkswagen-verken.

ning med 37 % i förhållande till samma period förra året. För importen är siffrorna ännu något mer imponerande, 1.726 miljarder eller en ökning med 47 %. Det är därvid i första hand handelsutbytet med de andra inom De Sex, som intensifierats. Anmärkningsvärt är dock att man i år haft ett importöverskott gentemot EFTA-länderna mot ett exportöverskott förra året. Trots att landets valutareserv minskat till följd av den stora importen, har myndigheterna nyligen infört en del lättnader i handeln. Men dock i främsta rummet med länder inom den gemensamma marknaden.

Industriproduktionen hade vid halvårsskiftet stigit med 18 % och några tecken på att expansionen håller på att bedarra är svårt att hitta. Det ekonomiska läget har dock en ogynnsam sida, eftersom arbetslösheten fortfarande är relativt utbredd. Här framträder dock en skillnad så till vida, att arbetslösheten är huvudsakligast koncentrerad till Syditalien. Någon nämnvärd prisuppgång har inte förekommit, konsumentpriserna låg exempelvis i juli knappt 3 % högre än för ett år sedan.

*

Konjunkturuppsvinget i *Belgien* har inte haft samma styrka som i de flesta andra västeuropeiska länderna. Produktionskapaciteten är också inte fullt utnyttjad och arbetslösheten fortfarande hög. I juni motsvarade den nämligen en arbetslöshetsprocent på 4 %. Däremot har utvecklingen på utrikeshandelsområde varit bättre med en ökning av valutareserven som följd. Under första halvåret uppgick sålunda exporten till 95,7 miljarder francs mot 72,2 miljarder året innan. För importen var motsvarande värden 97,6

resp. 82,6 miljarder francs. Prisutvecklingen har vidare varit stabil. Detaljhandelspriserna har inte stigit alls det senaste året och för partipriserna inskränker sig uppgången till 1 %.

Vad industriproduktionen beräffar hade den vid halvårsskiftet ökat med 8 %. I främsta rummet är det efterfrågan på investeringsvaror som ökat samt i något mindre utsträckning på textilprodukter. Inom gruvindustrin är läget fortfarande tryckt. Om expansionen kommer att fortsätta anses till stor del bero på om efterfrågan utifrån liksom hittills blir hög eller inte.

*

Den *holländska* ekonomin undergår f. n. ett kraftigt uppsving. Härigenom har sysselsättningen successivt skruvats upp och mot 26.100 arbetslösa i augusti stod sålunda exempelvis 67.000 lediga platser. Trots den trånga sektorn, som här kommer till synes, fortsätter industriproduktionen att stiga kraftigt. För hela första halvåret var uppgången 16 %. Mest hade därvid verkstadstextil- och livsmedelsindustrin ökat.

Bakom konjunkturuppsvinget ligger en investeringsboom samt ett livligt bostadsbyggande. Allmänhetens varuefterfrågan är dessutom hög, vilket bl. a. medfört en betydande uppgång av avbetalningshandeln. Regeringen har dock nyligen skärpt bestämmelserna på detta område. Någon prisuppgång har inte förekommit och partipriserna har t. o. m. sjunkit något. I takt med den inhemska expansionen har utrikeshandeln ökat. För första halvåret uppgick importen till 7,5 miljarder floriner mot 7,0 miljarder under samma tid 1959. För exporten var ökningen från 6,8 till 7,2 miljarder. Trots det stigande importöverskottet har valutareserven

ökat och uppgår nu till 5,5 miljarder floriner.

Amerika

Konjunkturutvecklingen i USA har hittills i år inte helt infriat de optimistiska förväntningar, som rådde vid årskiftet. Bruttonationalprodukten väntas visserligen slå rekord, men medan man i januari räknade med att den skulle nå upp till 510 miljarder dollar tror man nu att den kommer att stanna redan vid 500 miljarder. Någon mer allmän nedgångstendens i ekonomin är det inte fråga om. Men det är inte ovanligt, att man numera i konjunkturöversikterna diskuterar om en ny recession är på väg eller inte.

Det område inom näringslivet, där utvecklingen varit svagast, är stålindustrin. I början av året arbetade man här med ett kapacitetsutnyttjande på över 95 %. Men det väntade lagerupphuggningsbehovet efter den stora lagerstrejken blev inte så intensivt och långvarigt som man trott. Och nu arbetar stålindustrin med mindre än 55 % av sin kapacitet. En bidragande orsak till den dåliga utvecklingen har vidare varit att oljeindustrin har att brottas med betydande avsättningssvårigheter. Detsamma kan sägas gälla även för bilindustrin.

Något fel på de amerikanska konsumenternas köplust är det dock inte fråga om. Inom detaljhandeln har sålunda omsättningen ökat med 4 %. Vidare har avbetalningshandeln undergått en betydande expansion. För att stimulera konjunkturerna, då främst företagets investeringar, sänktes nyligen räntan från 4 till 3½ %. I motsats till förra året har utrikeshandeln varit gynnsam. Allmänt anses också, att de amerikanska varorna fortsätter att vara konkurrenskraftiga på världsmarknaden, ett ämne som de senaste åren varit mycket omdiskuterat.

Även i Canada tyder den aktuella konjunktur bilden på att konjunkturerna på flera områden varit vikanade. Den ekonomiska aktiviteten som helhet har emellertid befunnit sig på en hög nivå. Och vid halvårsskiftet låg ändå industriproduktionen 2 % högre än för ett år sedan. Den låga ökningstakten förklaras dessutom av att det framför allt är järn- och stålindustrin som haft en svag utveckling. Produktionen inom dessa två branscher var sålunda i augusti för tredje månaden i följd lägre än motsvarande tid 1959.

För att stimulera konjunkturerna har regeringen vidtagit en rad åtgär-

der. Bl. a. har man sökt stimulera byggnadsverksamheten och de offentliga arbetena för att få ned arbetslösheten. Denna motsvarade nämligen i augusti en arbetslöshetsprocent på 4,9 % mot 3,7 % i fjol. Vad priserna beträffar har dessa endast visat små svängningar. Vidare kan nämnas att exporten under första halvåret visade en ökning med 8 % och importen en ökning med 2 %. Men det var under de första månaderna som utvecklingen av exporten — vilken till en betydande del går till USA — var gynnsam. Under de senaste månaderna har den, liksom importen, visat tendenser att minska.

Asien och Oceanien

Japan har i år haft en osedvanligt hög expansionstakt, men har trots detta kunnat undvika en akut överhettning av produktionsresurserna. Prisnivån har sålunda förblivit relativt stabil. Vidare har valutareserven stigit och var vid utgången av juli 1.505 miljarder dollar, den högsta siffra som någonsin uppnåtts.

En uppfattning om den japanska högkonjunkturen får man av att industriproduktionen under första kvartalet — någon senare uppgift finns ännu inte — var hela 34 % högre än samma tid förra året. Kraftigast hade investeringsindustrin ökat, medan konsumtionsvaruindustrin visade en betydligt mindre uppgång. Att expansionen även till stor del beror på efterfrågan från utlandet visar exporten. I juli var exempelvis stegringstakten för denna 18 %. Den största uppgången gällde för maskiner och fartyg. Men även för bomullstextilier, råsilke, ylleprodukter samt livsmedel kan en avsevärd ökning noteras.

De ekonomiska svårigheter som Australien haft under de senaste åren synes nu i det närmaste ha försvunnit. Men handelsbalansen — exportvärdet minus importvärdet — för budgetåret 1959/1960 uppvisade endast ett överskott på 13,3 miljarder pund. Detta är nämligen mindre än under de båda närmast föregående åren, då resultatet ändå ansågs som dåligt. Orsaken till det »ogynnsamma» resultatet är inte i första hand att exporten inte ökat så mycket utan att importen stigit så kraftigt som den gjort. Bakom detta ligger de fortlöpande lättnader i importrestriktionerna som regeringen vidtagit.

Att produktionen inom landet ligger på en hög nivå framgår inte ba-

Över 10.000 delägare i HAO

Antalet delägare i Handels Arbetsgivareorganisation (HAO) har enligt den nu framlagda styrelseberättelsen per 31 maj 1960 överskridit siffran 10.000. Det exakta antalet utgjorde 10.006, innebärande en ökning under verksamhetsåret med 403 företag. Antalet hos delägareföretagen anställda ökade samtidigt med 3.903 till 108.656.

Av berättelsen framgår att 1960 års avtalsrörelse för organisationens vidkommande inneburit en synnerligen omfattande förhandlingsverksamhet. Inte minst har arbetstidsfrågans lösning inom detaljhandeln krävt en betydande arbetsinsats. Antalet kollektivavtal inom HAO:s område utgjorde vid verksamhetsårets utgång inte mindre än 1.454 med 31 fackförbund som motparter.

Förutom förhandlingsverksamheten har HAO fortsatt arbetet på att främja utvecklingen på ackords- och prestationslöneområdet. Detta arbete omfattar i stor utsträckning detaljhandelsföretagen, där nya branschundersökningar, baserade på arbetsstudier i butikerna, igångsatts eller slutförts. Nya prestationsbegränsande ackords- och arbetsplaneringssystem har kunnat konstrueras på grundval av undersökningarna med för både företag och anställda mycket goda resultat. Det utredningsmaterial, som erhållits vid arbetsstudieundersökningarna är, sägs det vidare i styrelseberättelsen, av stort värde för företagen vid valet av olika effektivitetshöjande åtgärder.

Under verksamhetsåret har vidare för första gången i HAO:s regi anordnats en veckokurs i företagsledning. Det stora intresset bland medlemsföretagen har medfört att ytterligare en dylik kurs kommer att anordnas redan innevarande höst.

HAO:s årsstämma är — som förut nämnts — i år förlagd till Linköping, där ett nytt avdelningskontor i fjol öppnades, och äger rum den 18 oktober. Härvid förekommer bl. a. föredrag av vice verkställande direktören i SAS Olof Carlstein över ämnet »Trafikflyget och näringslivet».

ra av den ökade importen och exporten. Sysselsättningen har vidare stigit i jämn takt och arbetslösheten i juli var inte större än 44.000 eller 1,1 % av den yrkesverksamma befolkningen.